

Cronica literară

Sâmbătă 1 Septembrie 1945.

Premieru lui T. Argeșeanu ^{mai drept}

Raremi premiul a încununat ^{mai drept} fructea unui poet, ca Premiul de Literatură Națională, de care, în acest an, lui Tudor Argheși, venit lentul de târziu, el compusează totuși și cu o recunoaștere oficială, o operă de mult consacrată de opinia luminată a literatilor și a publicului. Tudor Argheși este astăzi cel mai mare poet în viață și, de la Zăinescu încoace, cel care a stârnit cele mai vehemente controverse, dar care a recoltat și cele mai entuziaste elogi. Inceputurile lui de-aici o jumătate de veac erau semnele unui talent precoce și păreau manifestările unui „copil teribil”, ~~at~~ în cuprinsul prozăi așteptelor obisnuite ale liricii noastre contemporane. În perspectiva venii, opera lui de maturitate nu este mai puțin revoluționară, prin îndrăzneala inspirației, prin noutatea expresiei și prin neconținutul inconformism al unui temperament, în război cu sine însuși și cu societatea inconjuroasă. Argheși a fost un refractar, care-a păstrat unora un spirit anarhic; în realitate e un insectat de absolut și de certitudinii interioare, un pasional, care-a îmbrățișat cu frenetăți câteva taine ale ~~vietii~~ existenței noastre de-aici și de dincolo. Dumnezeu, iubirea și moartea — iată temele capitale, obsedante, la care se poate reduce lirica argheșiană; ele sunt însăși temele romantismului și cu ele ne-a familiarizat celălalt mare și ~~cel dintâi~~ ^{intâiul} poet al noastre, la unele începuturi ale noastre lirice, Zăinescu. Numai că Argheși le-a simțit și le-a exprimat altfel, adică a trăit într-o lume de intuiții proprii și ne-a transpus într-un nou univers poetic, semn al creației diferențiate.

Eminescu s'a hrănit din metafizica romantică germană, din budism și din platonism, în timp ce Neghezi s'a hrănit din Biblie, din Baudelaire și din Rousseau-ism, adică, s'au alimentat respectiv la acele izvoare, ^{și} care temponomental fiecare s'a născut ^{și} atras instinctiv. Un poet, când se naște, poartă în sine gemurile apei viitoare, fiind preleteterminat de o misterioasă ereditate și care este un adevărat destin; incertitudinea vechii lui, departe de a-i contrapice felul de reacțiune particulară, îl întărește și-l amplifică, și apoi cecă în mod obșnuit se numește 'experiență', din care și va configura o viziune personală, transpusă în apnea de artă; la baza oricărei creații estetice stă un fond inalienabil de viață, din care în trăie succesile hrănitore ficțiunea realizată în curiate.

Dacă, pentru simplificare și relief, am rețut temele proprii aghieșene la Dumnezeu, și încă și moarte, ^{unele} treacă să facem un întreg ansamblu, care este echivalent cu evaluarea ~~apă~~ ^{și} spre ~~o~~ ^o finalizațiunea lirică. În fiecare din aceste teme, atitudine poetului apare bipolară; există un Aghiezi răscălat și un Aghiezi împăcat, paupier și înne însus, și cu divinitatea, cu amorul și cu moartea. Pe de altă parte, există în el un Aghiezi unitar, cu o viziune semnificativă, un Aghiezi mistic, în interiorul religios, ancorând într'un port de mare certitudine, după înfletul lui a fost hărtuit de furtuni devastatoare.

20689/j
 Muzeul
 Literarilor
 Români

MINISTERUL
 PROPAGANDEI NAȚIONALE

stăruie de a se apăra de anarhie și revolta și să se împletească cu cele de paupier, de elerare și beatitudine; alții, de altă parte, cu o viziune egală de temperament și experiență. De-aici s'a născut o artă poetică înaltă, o scoarmonie înfigura-

3
ta a stilului, ³ curiutele cele mai vulgare, can' cele mai
suave aparand la suprafata condiției estetice, cu o egală îndreptă-
tire. În fond, nu există un *figheji* ignobil n' unul pur, ca o
ciudată foptura, cu o fată de noapte n' unul pi, ci există un
figheji complex, penduland într'o lume de jos n' una de sus,
între însă, aspectele fundamentale ale existenței. Experiența de
viață a omului este n' experiența artistului, care n' a scos intui-
țiile din principiile rației n' al înclucii; ele nu sunt însă pure
abstracțiuni, încânte într'un *tu*el verbal n' o *h'ispută* *h'itatică*,
ci experiențe autentice, succesoase sau înaltătoare.

x x
S' a vorbit mereu despre *figheji*, ca despre un post formal, inge-
nios învitor de lexic n' literat le ~~o~~ ^{virtuozitate} a expre-
siei incuizabilă; nu numai asta lui a întărit această impre-
sionă, dar n' glosele lui, în jurul formulei „curiute paternite”,
devenită *titlu* de volum n' emblema estetică. *figheji*onismul
formal a făcut scodă, în publicistica noastră și atâția
epigoni i-au reluat îndrănelite, i-au papapaliat tehnica
n' i-au adaptat limbajul; cu alte curiute i-au luat
discul n' l. au repetat în infinite copii. Dar nimeni
nu i-a putut învita abundența plastică, în care n' a trans-
mis intuițiile poetice, fiindcă aiceași intuiții nu pot fi reținute
cu o egală intensitate. Procesul *figheji*onilor este esemanător
cu procesul emanescienilor; n' unii n' alții au fost impresionati
de un mod original de simțire n' expresie, pe care n' l-au asimilat
pană, largindu-n' cercul percepției artistice; proces firesc, până
la un punct și semn al progresului estetic, în evoluția unei lite-
raturii și al *malității* condiției publice, fată de orice creațiune
a literaturii; tot așa, unii *autrijan* ^{le comete} au început să *caropilezeze*,
după cum unii *poetici* au început să facă regionalism lexical,

pe numele lui Ceangă.

Limba lui poetică a lui Argheși este el însuși un produs originalitatei de intuitiv al unui ~~poet~~ liric puternic și personal; este un limbaj individual; în măsura în care produce un univers poetic, cu tonurile și preocupările lui specifice, o experiență interioară determinată; argheșianismul poate deveni și o motă, ca și eminescuianismul, cum poate deveni orice formulă de artă de un leșezit relief.

Nu s'a pînă astăzi un studiu lămuritor asupra inovațiilor formale ale artei argheșiene; ele pînă la urmă, s'au născut dintr-o mare, suspensivitate și inteligență plastică; de ingenioasă inginerie stilistică; muzica lirică argheșienă năște mai ales din ritm, din acel ritm fiziologic al poemului, și pînă în vreo, străpînsice zăpăci.

Metafora argheșiană, de o plasticitate și bogăție mereu înaltă, produce o vibrație sensuală a limbii; de-aceia provine lipsa conștientă de poet formal, de mesuraj de curinte, minutuos, înflorit și manevrat căteortă. Sensibilitatea poetului este înrîm atît de vie, de proaspătă, de năvălă, încît efortul formal este un echivalent al ei.

Eminescu este un poet plastic și muzical, în același timp, de apăsătoare de puternic; cubare și melodie se împletesc atît de stranie, atît de turbuante, în poezia lui. În Scrisori, în Cămin sau în Cezara, în Lucrețiu chiar, Eminescu are tot atîta

fantezie plastică cît și Argheși, cel atît de excenț plastic; o muzică năvălă, obsedantă, de turbare specifică și desprinde din toate aceste vibrații. Noutatea expresiei și adunimea simțirii se conjugă și Eminescu apăsă, la mica lectură, cu particularitatea lui de rezonanță imposibilă de confundat. Uneori muzicalitatea precumpănește, ca în amănute, cu un efect contagios, narcotic. Instinctul erotic de apăsă o melodie cantabilă, pătrunzătoare.

Impresii
Dădă
Traiană

Reghezi e un pact al simfoniei plastice, transpunându-și în relief
 lirică legea sunetului, bazate în moduri — cu o violență atât
 verbală, dând efecte de pastă încăscată, de izbitoră sugestie
 majoritate sau suare.

Temposament primitiv, exprimat cu răsunătoare mijloace formale!